

Eisma

daarom lijkt het ons wat voorbarig dat de Staatssecretaris in dit stadium zo'n groot vertrouwen stelt in deze Mijnewet. Wij behoeven maar te denken aan de situaties in de duinen bij Schoorl, Waddenzee, Veluwe en binnenkort Eilandspolder. Of wordt gedacht aan aanwijzing van een aantal natuurgebieden waarin deze Mijnewet haar werking niet zal mogen uitoefenen? Aangezien de beantwoording aan deze Kamer over een week zal geschieden, zou ik de Staatssecretaris willen vragen om in zijn antwoord op deze vraag, de resultaten van de zoëven genoemde interpellaties te betrekken.

Mijnheer de Voorzitter! Staatsbosbeheer, nu ressorterend onder het Ministerie van Landbouw en Visserij, behoort bij een veranderende functie van het bos ook een andere positie in te nemen in de departementale structuur. Naast een klimatologische en landschappelijke functie heeft het Nederlandse bos langzamerhand een grotere betekenis voor de openluchtrecreatie dan voor de houtproductie. De bemoeienis van C.R.M. met het bos blijkt reeds uit de bosbijdrageregeling en het zou dan ook aanbeveling verdienen om Staatsbosbeheer een uitvoerend orgaan van C.R.M. te doen zijn, opdat een functioneel juiste departementale indeling tot stand komt. De mening van de nieuwe bewindslieden over dit oude probleem vernemen wij graag.

Voor de subsidiëring van de bouw van wijkcentra en dorpshuizen is voor 1972 14,8 mln. beschikbaar gesteld. Absoluut is dit een achteruitgang t.o.v. het vorig jaar met 2,6 mln., maar bovendien moeten de aanvullende subsidies voor de kostenstijgingen van de projecten die in 1971 ter hand werden genomen nog uit de 14,8 mln. betaald worden. De nadruk ligt op de bouw van wijkcentra, waardoor er voor de dorpshuizen weinig overblijft. Juist in een periode waarin de decentralisatiegedachte – ook bestuurlijk – naar voren komt en de waarde van het directe leefmilieu voor de burger stijgt, is juist bezuiniging op de ruimten waarin de kleinere leefgemeenschappen hun activiteiten ontplooiën, zo jammer, te meer daar het profijtbeingsel – de leidraad voor dit kabinet – bij dorpshuizen zo sterk speelt. De plaatselijke gemeenschap moet een eigen bijdrage in geld of diensten leveren als voorwaarde voor subsidie van Rijk en provincie. Het is triest te moeten constateren, dat in een bepaald dorp de mensen zelf aan de slag willen en plaatselijke vaklieden 1900 arbeidsuren aanboden, maar dat de noodzakelijke subsidies uitblijven en zo'n gemeenschap van een accommodatie verstoken blijft.

Openbare bibliotheken en volksuniversiteiten zijn instituten die bij uitstek de permanente educatie bevorderen. In de memorie van toelichting lezen wij dat het niet mogelijk zal zijn om alle levende wensen en nieuwe initiatieven te honoreren. De hogere lidmaatschapsgelden, waartoe de bibliotheken gedwongen worden, indien zij nog enigermate tot uitbouw van hun voorzieningenpakket willen overgaan, zullen ertoe leiden dat geen groter publiek kan worden bereikt. Ook al blijkt dat voor de huidige leden de verhoogde bibliotheekgelden geen probleem opleveren, dan draagt deze verhoging nog altijd bij tot een verhoging van de drempel voor de niet-leden, de potentiële leden.

Gebruik door een maximaal aandeel van de bevolking wordt hierdoor niet tot stand gebracht, terwijl dit wel het doel van deze instelling en – naar ik mag aannemen – van het regeringsbeleid is. Wil men dat doel bereiken dan zullen nadelige effecten op de koop toe moeten worden genomen, zoals de omstandigheid dat bepaalde categorieën niet naar draagkracht bijdragen in het functioneren van de desbetreffende instelling. Weten degenen, die pleiten voor een verhoging van de contributies eigenlijk wel welke categorieën hiermee afgestoten worden of voor wie de barrière tot deelname wordt verhoogd?

Zou de Staatssecretaris ons eens een inzicht willen geven in de gebruikers van de bibliotheken; uit welke leeftijdscategorieën en inkomstencategorieën komen dezen? Is daar ooit onderzoek naar gedaan, opdat men de consequenties van dit beleid kan overzien voor de niet-leden/gebruikers? Is het statistisch

Eisma e. a.

bij voorbeeld aantoonbaar dat de gratis bibliotheken in de ons omringende landen een breder lezerspubliek bereiken?

Voorts vragen wij ons af, in welk kader dit beleid geplaatst moet worden. Is dit een eerste aanzet tot verdere verhoging van lidmaatschapsgelden? Beantwoording van deze vraag is anticiperen op een volgende begroting, dat realiseer ik mij, doch is tevens noodzakelijk om deze begroting te kunnen beoordelen.

Ten slotte het plaatselijk vormings- en ontwikkelingswerk als gedecentraliseerde vorm van permanente educatie. Door de nadruk, die de internaten kregen tijdens de begrotingsbehandeling, in het afgelopen najaar, is het plaatselijke vormings- en ontwikkelingswerk wat teruggedrongen.

De commissie-Roelfsema werkt thans aan een regeling voor het plaatselijk werk, maar de middelen hiertoe worden zelfs niet in het vooruitzicht gesteld. Als gevolg van een in vergelijking met 1971 gelijke rijksbijdrage voor 1972, zal er op kaderpremies moeten worden bezuinigd zodat een gelijk vormingspeil over het land nog meer in het verschiet komt te liggen. Er is in het kader van de Raad van Europa met uniforme regelingen gestart, doch er zal geen geld zijn om deze af te ronden. Kortom de kwaliteit van het plaatselijk vormings- en ontwikkelingswerk zal gelijk blijven of wellicht zelfs achteruit gaan en dat betekent niet de gewenste noodzakelijke stap vooruit voor de permanente educatie, maar eerder een stap terug.

Wij dringen er bij de bewindslieden op aan in de toekomst financieel meer steun te verlenen ter ondersteuning van het educatieve werk met volwassenen op het plaatselijk vlak.

Dat hier een relatie ligt met het bibliotheekwerk zal hun duidelijk zijn en het is voor ons moeilijk te verwerken dat juist beide instituten de door ons noodzakelijk geachte ontplooiing niet kunnen vinden.

De heer Russell (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! In aansluiting op de woorden, welke mijn collega-fractiegenoot Van der Maden heeft gesproken en in aansluiting op de door hem aangegeven grote lijnen, moge ik het volgende opmerken.

Speciaal het Ministerie van C.R.M. sluit met zijn activiteiten aan op „het leven van iedere dag” en heeft daardoor voor de K.V.P. als christelijke, democratische volkspartij bijzondere betekenis. Dit departement is immers bij uitstek instrumenteel voor de verwezenlijking van vele idealen in de politiek, welke wij vanuit ons christelijk denken willen benaderen, maar waarbij wij ons telkens weer moeten bezinnen, of wij consequent dit denken in ons handelen tot uitdrukking brengen.

De leefbaarheid van onze Nederlandse gemeenschap moet in die visie geregeerd worden met een grote mate van zelfbeperking en zelfopoffering. Deze twee eigenschappen spreiden zich over een breed gamma van onderwerpen, van enerzijds milieuhygiëne en milieubescherming, waar een wijze zelfbeperking nodig is, tot anderzijds hulp aan de homines miserales, aan bejaarden, gehandicapten en kinderen in allerlei categorieën, dus voor hen, die zelfopoffering nodig hebben van de kant van hun medeburgers.

Als ik dan eerst een paar opmerkingen mag maken over het onderwerp, dat onder Staatssecretaris mevrouw Van Veenendaal ressorteert, namelijk de maatschappelijk ontwikkeling en wel het gehandicaptenbeleid, dan moge ik voortgaan op de woorden van mijn collega-fractiegenoot Van der Maden en twee opmerkingen maken van ongelijksoortige aard.

Eerstens wil ik evenals collega Van der Maden en vele anderen – het is zeldzaam, dat wij een nieuw lichaam toejuichen, waar wij allerwegen willen inperken; het moet dan toch wel een lichaam zijn, dat bij vele politieke partijen welkom is – de oprichting van een Welzijnsraad toejuichen als onderraad van de Ministerraad, een raad, die in het bijzonder belast zal zijn met de coördinatie van de welzijnszorg. Moge dat voor deze Minister zijn een raad, waaraan later zijn naam verbonden blijft en moge het een raad zijn, die als een helikoptercommissie van bovenaf en uit de verte afstand nemend uitziet op de moeilijkheden in het klaverblad van allerlei sociale overheidsbemoeienissen.

Russell

Slaagt de Minister erin, een sociaal-cultureel planbureau op te richten, dat kan fungeren als welzijnsplanbureau en coördinator, dan zal hij daarmee een positieve daad hebben gesteld. In deze materie vindt immers een dubbele overlapping plaats. In de eerste plaats is er de voor de hand liggende en bekende overlapping van werkzaamheden tussen verschillende ministeries. Ik behoef deze niet aan te stippen, omdat het geen kritiek is op het beleid van dit ministerie maar eenvoudigweg een gegeven als twee grote lichamen dezelfde taak hebben en naast elkaar werken. Voor deze overlapping bestaan reeds commissies en colleges.

Veel te weinig wordt echter gelet op de overlapping die bij voorbeeld in de gehandicaptenzorg aanwezig is bij het werk tussen de departementen enerzijds – horizontaal – en tussen de departementen en de gemeentebesturen en andere besturen daaronder – verticaal – de gemeentebesturen zijn vaak ingeschakeld als uitvoerders van de wettelijke maatregelen – anderzijds. Ik realiseer mij zeer wel, dat ik een groot deel van deze opmerkingen behoor te bestemmen voor het Departement van Sociale Zaken, omdat daar het merendeel van de bemoeienissen onder valt. Op grond van een langdurige ervaring in het werkplaatswezen moet ik tot mijn spijt constateren, dat speciaal in de laatste vijf jaar het probleem van de overlapping aanzienlijk ernstiger is geworden.

Het blijkt niet alleen uit het feit dat er in de werkplaatsen allerlei soorten ambtenaren komen maar ook uit het feit, dat de leiding van de werkplaatsen en de tewerkgestelden vaak helemaal niet begrijpen van welke instantie deze ambtenaren nu weer komen en waarvoor zij komen. In grote steden als Amsterdam en Rotterdam zijn per stad duizenden gehandicapten in werkplaatsen te werk gesteld. Ik realiseer mij, dat slechts een klein deel van hen onder de zorgen van deze bewindslieden valt. In Rotterdam zijn ruim 3000 en in Amsterdam 3700 medeburgers, die net zoveel recht op bescherming hebben als wij, in dit soort van werkplaatsen werkzaam. Voorzover de activiteiten van dit ministerie zich over deze materie uitstrekken, zou ik horizontale coördinatie met andere ministeries en een verticale coördinatie met de onder het ministerie ressorterende lichamen ten zeerste toejuichen.

Een tweede opmerking betreffende het gehandicaptenbeleid is van andere aard. Bij de besprekingen in de Tweede Kamer is de nadruk gevestigd op het feit, dat het menselijk streven altijd is gericht op het verwerven van zoveel mogelijk materiële zaken. Dr. De Gaay Fortman met zijn betoog over de „acquisitive society” – ik vertaal het als „de hebberige maatschappij” – komt in zijn visie tot de constructie van het eigenbelang van de mens dat staat tegenover de sociale verplichting, het egoïsme tegenover het altruïsme.

Natuurlijk is het de taak van de overheid, in de materie van het gehandicaptenbeleid spelregels te scheppen, maar niet te veel. Zij mag nooit vergeten dat er reeds van generatie op generatie menselijke spelregels zijn geweest voor allerlei werkzaamheden die doorgaan: vrijwilligers voor het ziekenhuiswerk, het bejaardenwerk, het jeugdwerk, idealisten voor het buurt- en clubhuiswerk, het vormingswerk en ten slotte het uitgebreide werk, dat zich de laatste twee generaties heeft gepreciseerd, van de gehandicaptenwerkplaatsen.

Laten wij ons niet vergissen en denken dat genoemde gebieden een monopolie voor de religies zijn gebleven. Dat is niet waar. Met de opkomst van het socialisme is ook van die kant een constante en bekwame bijdrage geleverd aan de verschillende hiervoor geschetste taken. Laat de overheid oppassen, dit idealisme, uitgaande van een breed gespreid gamma van denkrichtingen in de Nederlandse maatschappij, niet in de grond te trappen door een overvloed van overheidsbemoeiing en door een te massale inzet van ambtelijke bemoeiing.

Met name in het beleid ten aanzien van de gehandicapten overspoelt de overheid ons met ambtenaren en met economische en materiële eisen, waaraan de gehandicapten, hoewel zij voor hen geschreven heten te zijn, niet kunnen voldoen,

omdat zij te complex zijn en uitgaan van een complete lichamelijke en geestelijke mens, en dat zijn die gehandicapten niet. Dat zijn wij zelf vaak nauwelijks.

Te veel is hier in de afgelopen jaren het accent op de materiële regelingen gelegd en te weinig is gedacht aan het menselijke levensgeluk van degenen, voor wie die regels gemaakt zijn. Vooral in de grote steden is het merkbaar, dat het particulier initiatief hiermee zijn animo verliest, zich overbodig gaat voelen, zich in de hoek gezet voelt, terwijl tevens aan de zelfwerkzaamheid van de betrokkenen in de werkplaatsen afbreuk wordt gedaan.

Welnu, de samenvoeging van die twee overwegingen, dat er te veel spelregels zouden zijn en te veel bemoeienissen en het feit, dat het ministerie en de overheid in de nabije toekomst minder subsidie voor deze zaken ter beschikking zouden kunnen stellen, zouden de overheid er misschien voor moeten doen zorgen, de waardevolle bijdrage van het particulier initiatief niet alleen in geld maar vooral in werkkraft en in zelfwerkzaamheid uitgedrukt, in die sector niet teloor te doen gaan.

Ik stap nu over naar vier punten, vallend onder culturele zaken, drie op de musea betrekking hebbende en één op de monumenten. Het zijn wat de musea betreft onderdelen van het aankoopbeleid, van een deel van het personeelsbeleid en van de bundeling van publikaties.

Op 1 december 1971 richtte het bestuur van de Nederlandse Museum Vereniging zich tot de leden van de vaste Commissie voor Cultuur en Recreatie van beide Kamers. Staatssecretaris Vonhoff ontving het bestuur van de museumvereniging, zoals hij kans ziet alle redelijke aanvragen tot gesprekken met zinnige discussies te realiseren. De budgetten voor de aankopen van de musea werden verder verhoogd, naar ik mij meen te herinneren van 1,25 mln. naar 1,45 mln., hetgeen prettig is, doch in geen enkele verhouding staat tot de uitgaven, welke het Rijk in totaal doet voor musea, monumenten en archieven en voor alle hoofdstukken welke samenhangen met monumentenzorg.

Alleen al de subsidies ten behoeve van monumentenzorg over 1972 en vorige jaren bedragen bijna f 43 000 000. Op basis van het profijt-idee wordt in de memorie van toelichting gesproken over mede-financiering van de overheden. Er wordt daarbij tevens getracht uit een eigen bijdrage van de burgers – zonder dat dit tot noden mag leiden voor de zwakkeren – tot een aanzienlijke verhoging van de entreprijzen van de musea te komen.

Hoewel de bewindslieden een zeer gedifferentieerd tarief hebben opgesteld voor de toegangen tot de musea, kan hiervoor toch slecht enig enthousiasme van de kant van de bezoekers verwacht worden.

Vorige sprekers hebben er reeds op gewezen dat de bewindslieden bij wijze van spreken „op een rijdende trein gesprongen zijn” omdat begin 1972 de begroting reeds in grote lijnen was voorbereid. Wil deze begroting – zeker niet de bewindslieden – op den duur niet onder de wielen van die rijdende trein terechtkomen, dan moet voor het toekomstig beleid allereerst gedacht worden aan het egale element van constantheid: een „long-term-policy”. Het kan niet anders of bij verminderde middelen zal het staatsmaecenaat – sorry, collega Diepenhorst, ik wist er geen beter woord voor – voor aankopen voor musea naar verhouding slechts gering blijven. Elke poging tot verruiming zal incidenteel blijven.

Als de bewindslieden nog een andere toepassing van de profijt-idee in overweging zouden willen nemen, dan zou ik willen denken aan een vrijwillig maecenaat van bedrijven en van particulieren. Dan ga ik denken aan een systeem, dat men wel in het buitenland kent, waar wij wel eens van hebben gehoord of gelezen, waar wij de klok van hebben horen luiden, terwijl wij niet weten, waar de klepel hangt.

Ik kom op dit systeem, omdat in Nederland op het gebied van het wegschenken bijzonder weinig enthousiasme te bespeuren is onder het huidige fiscale klimaat en met deze rege-

Russell

lingen. Ik doe nu een poging om een nieuw systeem niet als een theoreticus aan de Kamer voor te schotelen, maar aan te passen aan Nederlandse omstandigheden, wetend, dat elk plan, dat aan de bewindslieden wordt voorgelegd, overleg heeft met de bewindslieden van Financiën.

Indien een bedrijf of een groep van bedrijven schenkingen zou willen geven aan musea, dan zijn daarvoor twee partijen nodig.

Eerstens zal van de kant van de bedrijven zekerheid verkregen moeten worden dat een gehele of gedeeltelijke aftrek van de vennootschapsbelasting mogelijk is en tweedens zal – om tot een reële schenking te komen – bekend moeten zijn of de begiftigde, bij voorbeeld het museum, een dergelijke schenking wenst, bij voorbeeld in het kader van de collectie-opzet.

Incidenteel zijn in het verleden voorbeelden hiervan bekend. Bij een jubileum in het Koninklijk huis heeft een groep van grote concerns een vrij uitvoerige schenking van een servies gedaan, waar een fiscale verlichting aan verbonden was.

Voor geen enkele particulier is het op het ogenblik attractief om een schenking te doen zonder enige fiscale verlichting aan die schenking verbonden.

Over verlichting op het gebied van schenkingsrecht, of over verlichting na de dood van de gever in de vorm van successierecht, zal wederom overleg met „financiën” gepleegd moeten worden. Ook de aftrekbaarheid van de inkomstenbelasting voor schenkingen zal voor particulieren een punt van overweging uitmaken.

Dat ik hier niet sta te praten omtrent een illusoir plan moge blijken uit het feit dat in het buitenland – en wel in sommige landen, waar grote musea zijn – op grote schaal dergelijke schenkingen van bedrijven, van combinaties van bedrijven en van particulieren of van combinaties van particulieren bekend zijn. Nog kort geleden werd door een grote Zuidduitse bankinstelling in overleg met de staat Beieren een uniek schilderij van Frans Hals – zoals er in geen generatie aan de markt was geweest – uit de collectie van de Vorst van Liechtenstein aangekocht voor 12 mln. DM. Een dergelijk object komt slechts zelden aan de markt en men kan niet zeggen: Ik wacht nog wel want over enkele jaren komt er iets fraaiers. Er wonen in Beieren 12 mln. mensen; de overwegingen zijn geweest, dat de uitgaven voor iets, dat voor generaties van belang is, van een mark per inwoner geen overdreven zaak genoemd mag worden. In ons land zijn zonder fiscale verlichtingen ook door bijzondere acties van het departement, particulieren en van verenigingen – speciaal van de vereniging Rembrandt, die altijd actief is – in de afgelopen periode – ik denk aan het kabinet, waarin Minister Vrolijk zitting had – stukken aangekocht. Ik denk aan een landschap van Albert Cuyp, een belangrijk interieur van Rembrandt en een uniek landschap van Philips de Coninck. Het ging echter om zeer grote bedragen, die vaak een uitputting op lange termijn van de middelen, beschikbaar voor dit soort van aankopen, tengevolge hebben. Dit waren voorbeelden van geslaagde aankopen, die voldoen aan de door de bewindslieden gestelde eis, dat de museumbeheerders de verzameling verbeteren door het verwerven van passende objecten van hoge kwaliteit en het aantrekkelijk maken van de collectie door een systematisch aankopen van voorwerpen van kunst, historie of wetenschap rondom een bepaald thema.

Daarnaast wil ik een voorbeeld geven van een mislukte affaire. Verleden jaar zag het Rijksmuseum op een veiling in Engeland twee zeer belangrijke stukken zilver – welke topstukken geweest zouden zijn voor de nationale zilvercollectie van het Rijksmuseum – zijn neus voorbijgaan, ondanks hoge biedingen en ondanks de ijverige bemoeiingen van de hoofd-directeur van het Rijksmuseum. Deze mislukking moet des te meer worden betreurd, omdat vele stukken uit die zilvercollectie, die thans in het Rijksmuseum hangen, over misschien niet al te lange tijd eruit zullen moeten, omdat zij geen eigendom van het Rijk zijn, maar teruggegeven zullen moeten worden aan de stad Amsterdam tot plaatsing in het Amsterdams

Historisch Museum. De collectie van het Rijksmuseum zou er door worden verkleind. Aldus zou misschien in overweging te nemen geweest zijn om uit een combinatie van bedrijven en particulieren, zoals dat in Engeland en in Amerika veelvuldig gebeurt, een aanvulling van de geldmiddelen voor die aankoop te hebben laten plaatsvinden.

Deze geslaagde voorbeelden en een enkel niet geslaagd voorbeeld mogen een aansporing zijn om in studie te nemen een nieuw systeem, waarbij door vrijwillige bijdragen van de kant van de burgers de musea een nieuwe mogelijkheid krijgen tot het doen van aankopen.

Om bij het zoeken naar nieuwe gedachten voor de opbouw van het nationaal kunstbezit verder te gaan moet ik erop wijzen, dat bij voorbeeld in Engeland een mogelijkheid bestaat bij verrekening van het successierecht met de staat een regeling te treffen omtrent het in betaling geven van kunstvoorwerpen die daarna aan de nationale musea als nationaal kunstbezit door de staat worden afgestaan.

Als compleet werkend systeem, veel verder en veel uitgebreider, functioneert dit systeem onder verlichting van allerlei daarop betrekking hebbende soorten belastingen in de Verenigde Staten. Hoewel dit systeem drie jaar geleden enigszins werd verlengd om ingeslopen misstanden uit te bannen, functioneert op grote schaal de mogelijkheid voor de musea kunstvoorwerpen te verwerven van en via particulieren, vaak met tijdelijk behoud van de kunstvoorwerpen voor de particulier die ze dan nog een tijd lang gedurende zijn leven kan lenen van het museum om ze na zijn dood in eigendom aan de staat te zien overgaan.

Mij zijn de moeilijkheden bekend, maar als realist moet ik zeggen dat de moeilijkheden die zijn verbonden aan mijn voorstel mij er niet voor doen terugschrikken het voorstel toch te doen. In Amerika en in Canada functioneert deze zaak in werkelijkheid en aldaar vullen de musea zich met dit systeem. Als het daar een randverschijnsel was, behoeften wij er hier ons niet zo druk over te maken, maar men kan met duidelijkheid stellen dat de groei van de collecties in de musea in de Verenigde Staten te voeren is op de liberaliteit van de burgers onder bepaalde fiscale condities.

De Staatssecretaris deelde in de Tweede Kamer mede, dat het zo is dat ook de rijkssteun die in de komende periode aan de musea zal worden gegeven, aan de grote provinciale musea, dus niet rijksmusea, behoorlijk de gelegenheid zal geven zich te blijven ontplooiën. Ook hierbij zal een steun van de overheid en van particulieren in het boven geschetste aankoopstelsel van groot belang zijn.

Voorts wil ik opmerken dat voor het gehele aankoopbeleid bepalend zal zijn het oordeel dat de komende generaties over dit beleid zullen geven, generaties die thans reeds zo'n grote behoefte aan museumbezoek hebben en generaties die worden gestimuleerd door de geslaagde werkgroepen – nu moet de heer Diepenhorst weer maar niet luisteren – educatieve diensten van museums in Nederland die speciaal in de grote steden in grote aantallen voorstellingen weten te geven van gehoor en gezicht in bijzondere zalen die de jeugd trekken. Verder zal de komende generatie niet kijken, of thans de collectie mooi of modern is gepresenteerd, doch zal op de allereerste plaats kijken, of de collectie is gegroeid aan de hand van de mogelijkheden die zich telkens voordeden.

Voor collecties, en zeker voor museum- en museale collecties, geldt dat de waardevolheid der collectie toeneemt al naar gelang de collectie completer wordt. Wij hebben in Nederland zeker niet te klagen over het schitterende museumwezen dat reeds aanwezig is. Wij zullen ons echter ook moeten realiseren dat vooral na de oorlog het toenemende bezoek van buitenlanders voor een groot deel op rekening te schrijven valt van de goede organisaties van onze musea, van een goed samenspel met het departement en van de meer dan voortreffelijke presentatie van vaste collecties en tentoonstellingen. Pas deze oorlog groeide eindelijk een complete jonge generatie jonge kunsthistorici en kunsthistoricae op; in de crisistijd voor

Russell

de oorlog had men vaak niet de moed tot deze studie. Zij gaan onze musea bemannen, musea die, zoals Sandberg zegt, de plaats zijn waar gemeenschap en kunst elkaar ontmoeten. Met tentoonstellingen van internationale allure werden bezoekersaantallen gehaald, welke vroeger voor onmogelijk werden gehouden.

Mijnheer de Voorzitter! Als ik zie welke tijd en aandacht het museum vergt van het departement, zou je haast zeggen: wordt het niet een beetje het troetelkind van het departement. Als je echter daarnaast plaatst de aantallen mensen, die hiervan gebruik maken – ik gebruik met opzet niet het woord genieten; ik vind dit een misbruikt woord – zijn deze tijd en aandacht volledig aanvaardbaar. In 1938 1,4 mln. bezoekers en 7,7 mln. in 1970, waarvan alleen reeds in Amsterdam 2,2 mln. bezoekers per jaar. Hieruit moge duidelijk zijn, dat dit een nationale zaak is, die niet alleen de Nederlanders aangaat, maar die kennelijk ook als trekpleister, als magneet fungeert voor buitenlanders.

Mijnheer de Voorzitter! Graag zou ik de aandacht van de bewindslieden vestigen op het door mij geschetste systeem van aankopen, een mengelmoes van buitenlandse voorbeelden. Moge het de bewindslieden gegeven zijn met hun museumbeleid in deze lijn voort te gaan.

Mijnheer de Voorzitter! Ik moet u zeggen, dat in de musea nog een heel zwak draadje loopt van een verouderend genus ambachtelijke mensen met gouden handen: de musearestauratoren. In de uitgewerkte toelichtende staat van de uitgaven van het Departement van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk voor het dienstjaar 1972 komt jammer genoeg onder post 77 voor het jaar 1972 het woord „memorie” voor, terwijl voor het jaar 1971 wordt toegestaan f 75 900. Verder staat er: het vermoedelijk beloop van de uitgaven gedaan of nog te doen voor 1970: f 16 000.

Mijnheer de Voorzitter! Het is de bewindslieden bekend, dat reeds vanaf eind 1968 door de Vereniging voor Musearestaurateurs – toen al zo'n moderne naam – en Technici een poging wordt gedaan om tot een verantwoorde opleiding te komen. Na diverse besprekingen schreef de ambtsvoorganger van Minister Engels, dr. Klompé, een uitvoerige brief op 12 mei 1970 over dit onderwerp. Na en naar aanleiding van dat schrijven kwam er een verder en diepgaander contact tot stand met het Ministerie van Onderwijs; dit betekende natuurlijk wel dat de gesprekken wat werden verschoven van het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk naar het Ministerie van Onderwijs. Op laatstgenoemd ministerie wil ik hierbij een beroep doen om voort te gaan met de gesprekken, want de vraag, die mevrouw Klompé in reeds genoemde brief stelde, is ondertussen gerealiseerd. Op een democratische grondslag hebben de vijf groepen in Nederland, die hiertoe te maken hebben, zich georganiseerd in een stichting, t.w. De Vereniging voor Musearestaurateurs en Technici; De Nederlandse Museumvereniging; de Commissie voor Advies voor het Centraal Laboratorium voor Onderzoek van Voorwerpen van Kunst en Wetenschappen; de Vereniging van Academies van Beeldende Kunsten en de Vereniging van Nederlandse kunst-historici.

Volgens haar statuten stelt deze stichting zich open voor soortgelijke groeperingen met eenzelfde doel en strekking. Het is duidelijk, dat, nu deze 5 groepen samenwerken, deze materie bij beide ministeries aanhangig gemaakt moet worden. Aanvankelijk leek het erop, dat deze zaak meer door het Ministerie van Onderwijs zou worden behandeld; er heerst een volkomen onduidelijkheid omtrent de mogelijkheden welke het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk voor het beroepsonderwijs heeft.

Mijnheer de Voorzitter! In de Tweede Kamer is veel gesproken over herscheppende kunst. Mogen wij bedenken dat voor het werk van de museumrestaurateurs meer dan ooit het woord „herschepende kunst” gebruikt zal moeten worden. Deze uitstervende groep die te klein te noemen is voor de totaliteit van de Nederlandse musea, is verantwoordelijk voor de

instandhouding van vele voorwerpen van kunst. Te vaak denken wij dat het hierbij alleen om schilderijen gaat. Het omvat een breder gamma, namelijk de restauratie van de meubelen, het zilver, het porselein, het aardewerk, het beeldhouwwerk en het leder, voorwerpen van archeologie, terwijl ook het restaureren van papier en documenten een vraagpunt is, waarbij het Ministerie van C.R.M. de laatste tijd meer en meer is betrokken. Om te verhinderen dat de groep museumrestaurateurs uitsterft, zal op een niet al te lange termijn – ik zie dit hoopvol tegemoet – een gunstige beslissing genomen moeten worden o.a. door dit Ministerie om de opleiding van deze jonge restaurateurs mogelijk te maken, haar attractief te maken voor jongere mensen en ervoor te zorgen dat de al te lage salarisschaal voor de oudere museumrestaurateurs niet afstotend werkt.

Met belangstelling las ik in de memorie van toelichting van een van de bewindslieden dat het herijken van oude vormen moet geschieden. Welnu, de ambachtelijke opleiding in de werkplaatsen der musea is zeer waardevol, doch door de moderne vindingen niet meer compleet. Mijnheer de Voorzitter! Graag vraag ik aan de bewindslieden, in een volgend stadium iets naders omtrent hun mening over dit vraagstuk te willen aangeven.

Een ander onderdeel van de kunsten betreft de bundeling van de kunsthistorische publikaties, waarvoor in de begrotingspost nog slechts staat f 200 000 voor dit jaar. Voor zover het betrekking heeft op het tijdschrift Oud Holland, dat reeds van 1882 af bestaat en het Kunsthistorisch Jaarboek en het Kunsthistorisch Tijdschrift „Simiolus” wil ik het volgende opmerken. Indien in de memorie van toelichting wordt gesproken over het kennis maken met onze grote cultuurwaarden, dan heeft het tijdschrift Oud Holland, wat dat betreft, zijn sporen verdiend. Hoewel het woord „ambassadeur” de laatste jaren in verschillende betekenissen misbruikt wordt, zou men het tijdschrift Oud Holland toch wel degelijk een ambassadeur in het buitenland van onze zeventiende-eeuwse Hollandse kunst in haar verschillende uitingen mogen noemen. Immers, de buitenlandse museumcollecties putten regelmatig haar kennis en al bijna een eeuw lang uit dit tijdschrift. Een drastische inperking van de subsidie van deze publikaties zou voor deze in financieel opzicht marginale publikaties het einde betekenen. Indien de redacties en directies van deze publikaties bereid zouden zijn tot een geleidelijke bundeling, welke uiteindelijk zou resulteren in één publikatie, dan zou op het gebied van de inperking van de kosten reeds veel zijn gedaan. Voorts kan ik mij indenken dat, als deze publikatie zou gaan stelen in het Rijksinstituut voor kunsthistorische documentatie, zij een praktische uitgaveplek zou krijgen. Het is verheugend dat Staatssecretaris Vonhoff reeds tijd heeft gevonden, met de betrokkenen en mij allerlei gesprekken te voeren om deze bundeling in een realiteit om te zetten. Bovendien kunnen wij constateren dat het tijdschrift door publikaties en samenvatting in een vreemde taal handzaam is voor buitenlands gebruik.

Mijnheer de Voorzitter! Ik moge ten slotte over het onderwerp „monumenten” nog enige opmerkingen in vogelvlucht maken.

In 1967 waren er 672 aanvragen voor herstel, uitmakend een bedrag van 167 mln., waarvan 42 mln. werd gerealiseerd. Volgens mededeling van de kant van de bewindslieden zou de totale achterstand 300 mln. hebben bedragen.

Te weinig is de nadruk gelegd op het feit dat het monumentherstel niet alleen als een soort van boekensteun in de binnensteden fungeert, waar de restauratie de verkrotting tegengaat en waar een hersteld monument de steun is in een stadskern, doch dat een zeer belangrijk nevengevolg is dat er jaarlijks duizend woningen kunnen worden toegevoegd aan het woningbestand en dat daardoor een te weinig belicht sociaal aspect naar voren komt. Het is duidelijk dat hier geen geld over de balk gegooid mag worden, maar het is ook duidelijk dat er vele oude balken in Nederland zijn en dat daarin harde spijkers moeten worden geslagen op een constante manier. Ook in

Russell e. a.

deze zaak geldt de long term policy, aangezien anders te vroeg sloopvergunningen worden afgegeven en te vroeg het een en ander verloren gaat, wat thans zou kunnen worden behouden. Onze Belgische bureaus hebben b.v. in de stad Brugge generaties lang consequent gerestaureerd en profiteren thans van een centrum, dat nationaal en internationaal een groot vreemdelingenverkeer trekt. Zou hier van de kant van de bewindslieden niet een nieuw idee te lanceren zijn, zodat het herstel van monumenten in een meer algemeen vlak wordt getrokken en van de kant van meerdere ministeries hulp zou kunnen worden verleend? Nu wij bezig zijn aan een éducation permanente van onze landgenoten zullen wij er ook rekening mee moeten houden, dat er een klimaat is en wordt geschapen om voortdurend met meer belangstelling van de cultuur kennis te nemen en ook met meer belang naar de monumenten te kijken. Een zigzag-politiek zou hier funest zijn. Het is daarom, dat ik ten slotte vraag, of de bewindslieden in hun antwoord op dit punt nog iets nader willen ingaan.

Mevrouw Wassen-van Schaveren (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Welzijnsbeleid voeren is geen luxe. Het tegengestelde is het geval, want al die mensen die er niet in geslaagd zijn op voor hen bevredigende wijze aan de samenleving deel te nemen en voor wie wij gefaald hebben voorwaarden voor een bevredigende participatie te scheppen, al die gevallen kosten zichzelf en anderen bijzonder veel. In economische waarden uitgedrukt verlagen zij waarschijnlijk de produktiviteit; zij ontplooiën zich niet in het arbeidsbestel, verzuimen vaker, vergen geld voor levensonderhoud en therapie en richten zich destructief tot verworvenheden van anderen. De psycho-sociale prijs is eveneens hoog: angst en frustratie voor de persoon zelf, zorg en conflicten in zijn directe omgeving, dóórgeven van psycho-sociale handicaps aan zijn kinderen in de opvoeding, angst en vijandschap ten opzichte van de overheid en soortgelijke instanties, waardoor meedoen aan de spelregels van de samenleving wordt afgewezen met alle dreiging van dien.

Wij hebben door de verhoging van onze welvaart zoveel meer ruimte gekregen om eisen aan de kwaliteit van het leven te stellen, dat grote verschillen in welzijn steeds minder zullen worden aanvaard. Ik denk aan verschillen in inkomen, faciliteiten, macht, geluk kunnen beleven. Men zal steeds méér durven vragen om wat men meent tekort te komen, en wanneer de dienstverlenende instanties doelmatiger worden – ik kom daar straks op – zullen de hulpvragers toestrómen. Ik zeg dit met nadruk, omdat uit de memorie van toelichting enige verrassing spreekt over de benodigde verdubbeling van de subsidie aan bureaus voor levens- en gezinsvragen. Daarbij wordt enigszins dreigend opgemerkt, dat deze ontwikkeling vragen oproept! Als dit vragen zijn die de nood van de mensen of de doelmatigheid van de bureaus om op deze nood in te spelen aangaan, dan mag de Minister van mij, hoewel ik mij dan wel verbaas over het feit, dat hij alle signalen gemist heeft, die wijzen op min of meer ernstige psycho-sociale deficiënties bij 50 pct. van de mensen. Een fractie daarvan zoekt nu nog maar hulp bij instanties. Vragen of de subsidie naar beneden kan, komen mij als irrelevant voor. Vandaar mijn vraag aan de Minister welke vragen riep deze ontwikkeling bij u op? Ik ben er niet gerust op, hoe deze bewindslieden aankijken tegen de uitwerking van allerlei ingrijpende veranderingen van onze samenleving. Mevrouw Van Veenendaal voorspelde in de Tweede Kamer:

„Steeds grotere aantallen mensen door sociale veranderingsprocessen onwettend en onzeker, die zichzelf niet meer tijdig voldoende kunnen aanpassen, die deze schokken en spanningen in hun bestaan niet zó zullen kunnen verwerken, dat zij zonder storende ziekteverschijnselen zouden kunnen voortleven.”

Wat mij nu verontrust, is de gedachtegang van de Staatssecretaris die op deze analyse volgt en die uit twee citaten moge blijken:

Wassen-van Schaveren

„de geestelijk-onder-zware-druk-gekomen mens moet onttrokken worden aan de sfeer der invaliden.”

en verderop:

„tijdige bezinning op de mogelijke implicaties voor maatschappelijk werk en bijstand.”

De Staatssecretaris accepteert naar mijn gevoel – en ik hoor graag of dit juist is – ontworteling en ziek zijn als onontkoombaar en bezint zich op de medicijn! Mijn gedachtegang gaat veel verder, nl. dat een echt welzijnsbeleid de voorwaarden moet scheppen voor bevredigende participatie in de samenleving en ontworteling voor het overgrote deel kan voorkomen. Het is een noodzaak, geen luxe, om door middel van welzijnsinstellingen continu een samenspel te garanderen tussen overheid en bevolking om ontwikkelingen te constateren, beleidsdoelstellingen op te stellen en middelen te kiezen om deze doelen te bereiken. Het treft mij dan ook pijnlijk in de memorie van toelichting te moeten lezen over de rijkssubsidieregeling samenlevingsopbouw:

„Wel dient hierbij te worden aangetekend dat zeer veel tijd en inspanning, zowel van ambtelijke zijde als van de andere gesprekspartners nodig zijn geweest om deze procedure tot een goed einde te brengen!”

Nou èn, ben ik geneigd hierop te zeggen; laten wij onze handen dichtknijpen zolang wij in ellenlange discussies nog tot een goed resultaat komen. Het leed is niet te overzien als de samenleving met een grote groep niet-betrokkenen zit, met achterblijvers, die niet meer mee willen en kunnen doen! Daarom, mijnheer de Voorzitter, is welzijnsbeleid voeren geen luxe en dáárom zal de begroting van C.R.M. relatief ten opzichte van de andere overheidsuitgaven sneller moeten stijgen om de noodzakelijke voorzieningen te kunnen treffen, om de achterstand in te lopen en de mogelijk schadelijke werking van sociale veranderingsprocessen in de toekomst vóór te zijn.

Het is verbazingwekkend om te zien, dat voortreffelijke publikaties over welzijn en welzijnsbeleid van de laatste jaren zo weinig hebben dóórgewerkt. Ik noem er enkele, de nota betreffende de geestelijke volksgezondheid, de bundel „Anatomie van het welzijn”, katernen van de werkgroep 2000, speeches van het congres „Zorgen voor morgen” en publikaties van de Wiardi Beckman Stichting. Ook zijn bruikbare gedachten terug te vinden in de rapporten van de nationale Federatie voor de geestelijke Volksgezondheid, de Nationale Raad voor Maatschappelijk Welzijn en de Centrale Raad voor Gezinsverzorging.

In de memorie van toelichting worden sommige rapporten genoemd met daarop aansluitend de volgende alinea:

„Deze publikaties hebben meestal betrekking op één sector van welzijnswerk. Aangezien tussen de uiteenlopende sectoren van het welzijnswerk voldoende verbanden dienen te bestaan is het van belang bij de verdere doordenking en uitwerking van de verschillende denkbeelden ook aandacht te schenken aan de mogelijkheden van overleg en samenwerking tussen de sectoren.”

Ik wrijf na zo'n zin mijn ogen uit! Immers, al deze rapporten komen uit op aanbevelingen om nu juist de sectorale aanpak te vervangen door een integrale aanpak die zich richt op de cliënt en de vragen waar hij mee komt – en die vragen zijn niet sectoraal. Deze publikaties leveren ideeën voor heroriëntatie en reorganisatie. Ze spreken over betere bereikbaarheid, échelonvorming, regionalisatie. Ze doen een poging de behoefte aan welzijn te concretiseren en instrumenten aan te geven om een beleid te voeren. Ik vind hiervan bijzonder weinig terug in de memorie van toelichting en in de algemene beschouwingen die de Minister en Mevrouw Van Veenendaal aan de overzijde hebben gehouden, terwijl Staatssecretaris Vonhoff zich hiervan – misschien wijselijk – onthield. Zijn de bewindslieden het met mij eens, dat het weinig efficiënt is, wan-